School to School

Idees generals sobre coeducació

VicenteFerrer
Transforma la sociedad en humanidad

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE ASUNTOS EXTERIORES, UNIÓN EUROPEA Y COOPERACIÓN
Cooperación Española

Idea resum

Des que naixem, integrem estereotips i models de conducta masclistes a partir del que veiem a casa, a l'escola o als mitjans de comunicació. Aquests models, els tenim tan interioritzats que no només els complim, sinó que també els esperem dels altres de manera inconscient. Per exemple, s'espera que les nenes siguin més dòcils i tranquil·les que els nens. Aquests estereotips limiten la manera de pensar, de sentir i d'actuar dels nens i les nenes, i impedeixen que desenvolupin plenament les seves capacitats.

L'escola no és neutra i té un paper fonamental en la transmissió de valors. Per construir una societat més justa i igualitària, cal eliminar les idees preconcebudes del que s'espera dels nens i de les nenes. Per aconseguir-ho, des de l'escola cal detectar els estereotips assignats al sexe masculí i al femení i prendre les mesures necessàries per a eliminar-los del nostre llenguatge i comportament.

Coeducar significa educar des de la igualtat entre persones, independentment del sexe. La coeducació fomenta l'autonomia real de les nenes i els nens: els atorga igualtat d'oportunitats i la comprensió que les diferències són positives i enriquidores.

Exemples que afavoreixen la coeducació a l'aula

• **Treballar i fer visible el paper de les dones al llarg de la història** difonent-ne les aportacions i els èxits que han aconseguit com a científiques, polítiques, artistes o esportistes.

• **Celebrar dies clau per a la igualtat** i contra la violència de gènere a l'escola.

• **Reflexionar sobre els estereotips que s'assignen a cada sexe** a partir de llegendes i contes tradicionals o de l'anàlisi de les professions. Per exemple, la dona pot ser una cavallera que salva un príncep d'un monstre? O, també, què passa si és el pare, qui es queda a casa? Hi ha mares enginyeres, mecàniques o bomberes?

• **Evitar imatges de dones relacionades únicament amb l'àmbit domèstic.** Així mateix, promoure que els nens també assumeixin responsabilitats domèstiques o relacionades amb les atencions. Per exemple, cuidar la mascota de la classe, regar una planta o recollir i netejar l'aula.

• **Donar més temps d'ús de la paraula a les nenes** si es detecta que participen poc a classe o que els costa més intervenir que als nens.

• **Observar l'espai que ocupen les nenes i els nens al pati.** És el mateix? Fomentar els espais esportius compartits per a nens i nenes al pati.

• **Visibilitzar l'assignació tradicional de rols de nens i nenes.** Per exemple, presumir que les nenes preferiran saltar a corda i que els nens voldran jugar a futbol.

• **Revisar l'ús del llenguatge** alternant l'ús gramatical del femení, del masculí i dels genèrics:

- **Ús de genèrics:** alumnat, professorat, persona sol·licitant.
- **Doble gènere:** les treballadores i els treballadors, les nenes i els nens.
- **Utilitzar el gènere femení per a les professions:** científica, presidenta, jutgessa, dependenta, etc.

La coeducació i els Objectius de Desenvolupament Sostenible

No podem tenir una societat realment transformadora sense situar la igualtat de gènere al centre de les relacions. Els Objectius de Desenvolupament Sostenible atorguen una atenció especial a la lluita contra la violència, i situen la igualtat de gènere i l'empoderament de les dones i les nenes com un element central per aconseguir el desenvolupament sostenible, concretament, a l'ODS 5 (Igualtat de gènere), però també en d'altres, com el 4 (Educació de qualitat), el 10 (Reducció de les desigualtats) o el 16 (Pau, justícia i institucions sòlides).

Glossari

Sexe
Són les característiques físiques i biològiques de les persones que neixen com a homes i dones. La característica més visible és l'aparell reproductor: les dones tenen vagina i, els homes, penis.

Gènere
Conjunt de característiques socials, culturals, polítiques, psicològiques, jurídiques i econòmiques que s'han construït socioculturalment i que la societat assigna a les persones de manera diferenciada, com a pròpies d'homes o de dones.

Rols de gènere
Pautes de comportament associades al gènere que es percep de cada persona.

Estereotips de gènere
Opinió o prejudici generalitzat sobre atributs o característiques que els homes i les dones tenen o haurien de tenir o de les funcions socials que tots dos desenvolupen o haurien de desenvolupar.

Cisgènere
Persona en què el sexe assignat coincideix amb la identitat sentida.

Cosificació del cos femení
Representar o tractar una dona com un objecte sexual ignorant-ne les qualitats i habilitats intel·lectuals i personals i reduint-la a un simple instrument o bé de consum. És violència simbòlica.

Bretxa de gènere
Posicions, recursos i poder diferents entre homes i dones. Es calcula restant la taxa femenina de la taxa masculina. Com més petita sigui la bretxa, més a prop estarem de la igualtat.

Doble jornada
Expressió que denuncia el temps que moltes dones es veuen obligades a dedicar tant a les tasques domèstiques i d'atencions a persones i familiars com a la feina remunerada en el mercat formal o informal.

Eixancarrament masculí (Manspreading)
Acció que fa un home de separar molt les cames quan seu, especialment quan ho fa en un seient d'un transport públic i ocupa l'espai de més d'una persona, que s'interpreta com una invasió de l'espai adjacent. Mostra la tendència a engrandir l'espai masculí i reduir el femení.

Explicació masculina condescendent (mansplaining)
Terme que prové de la composició de les paraules *man* i *explaining*, que es traduiria com 'home explicant'. Es fa servir quan un home interromp una dona per explicar-li alguna cosa de manera condescendent, pel simple fet d'assumir que ell sap més del tema que s'està tractant sense cap tipus de prova i desacredita la seva interlocutora simplement pel seu gènere. El terme va adquirir visibilitat gràcies a l'escriptora estatunidenca Rebecca Solnit.

Llenguatge inclusiu

Qualsevol expressió verbal o escrita que utilitza preferiblement vocabulari neutre (o bé fa evident el masculí i el femení) i evita generalitzacions del masculí per a situacions o activitats en què hi ha dones i homes.

Bretxa salarial

És el que guanya de menys una dona de mitjana respecte al que guanya un home de mitjana. Es veu més reflectida en les pagues complementàries que en el salari base.

Identitat de gènere

Percepció subjectiva que un individu té respecte al seu propi gènere, coincideixi amb les seves característiques sexuals biològiques o no.

Divisió sexual de la feina

Manera en què cada societat organitza la distribució de la feina entre els homes i les dones, segons els rols de gènere establerts que es consideren apropiats per a cada sexe. La distribució social de les tasques es basa en el sexe biològic i es divideix en feina productiva i reproductiva; sota aquesta perspectiva s'assigna als homes l'espai públic (feina productiva, remunerada) i, a les dones, l'espai privat (reproducció, atencions). Es tracta d'una construcció social interioritzada de tal manera que es considera que els rols tradicionals corresponen, en realitat, a la naturalesa i capacitats d'homes i de dones.

Patriarcat

Organització social en què l'home té el poder. Ara mateix, a la nostra societat, tot el poder recau en els homes: el polític, el financer, l'econòmic, el cultural i el social. L'home pren les decisions i és la mesura de totes les coses: el llenguatge s'estructura en masculí genèric, els càrrecs de poder i responsabilitat a les empreses i en política són a mans d'homes; la construcció social del sexe està enfocada al plaer sexual masculí; les famílies s'estructuren al voltant d'un cap de família masculí que, fins fa poc, era el que els donava el cognom.

Feminisme

Moviment social que exigeix la igualtat de drets entre dones i homes. El feminisme, actualment, es constitueix com un corrent de pensament que aglutina un conjunt de moviments i ideologies, tant polítics com culturals i econòmics, amb l'objectiu fonamental d'aconseguir la igualtat de gènere i la transformació de les relacions de poder entre homes i dones. En aquest sentit, algunes conquestes dels moviments feministes han estat l'accés a l'educació, el dret al sufragi i la protecció dels drets sexuals i reproductius de les dones, entre molts altres drets relatius als valors ciutadans i democràtics.

Càrrega mental

La tasca de planificació, organització i presa de decisions a la llar, que generalment assumeixen les dones per aconseguir un resultat concret. Es tradueix en una motxilla ben pesada de pensaments, recordatoris i coses a fer relacionats amb la feina, la casa, la família i les amistats que les dones carreguen i que pot augmentar l'estrès i l'ansietat.

Vídeos inspiradors

PER AL PROFESSORAT:

"Cómo educar en la igualdad de género". Marina Subirats, sociòloga. Aprendemos juntos. Junio 2018.
https://www.youtube.com/watch?v=gl6c1kLrJnU&ab_channel=AprendemosJuntos

"¿Muñecas para niñas y robots para niños?". BBC Mundo, 2017. L'experiment de la BBC que mostra com els estereotips de gènere poden marcar les joguines que triem.
https://vimeo.com/460856521

PER A L'ALUMNAT:

"Mujeres que hicieron historia". Draw My Life en espanyol. Març de 2019.
https://www.youtube.com/watch?v=xTVuVK8k0ig&ab_channel=DRAWMYLIFEenEspa%C3%B1ol

"SuperLola". Contes coeducatius de la Senyora Malilla. Institut Andalús de la Dona. Febrer de 2014.
Vídeo:
https://www.youtube.com/watch?v=LVAfqiVM9qw
Conte i guia didàctica:
https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/4213_d_SuperLola.pdf

WEBGRAFIA:

"La coeducación y la gestión de la diversidad en las aulas. Un dosier dirigido al profesorado de primaria y secundaria". Educació sense Fronteres, Fil a l'agulla. Novembre de 2013.
http://www.educatolerancia.com/wp-content/uploads/2016/12/maquetacion-castellano.pdf

"Coeducación". Junta d'Andalusia, Institut Andalús de la Dona. Conselleria d'Igualtat i Polítiques Socials.
http://www.juntadeandalucia.es/institutodelamujer/index.php/areas-tematicas/coeducacion

"20 contes coeducatius per la igualtat". Club de petits lectors. Març de 2020.
http://www.clubpequeslectores.com/2016/03/cuentos-igualdad-coeducacion.html

Guia de comunicació inclusiva per construir un món més igualitari. Ajuntament de Barcelona.
https://ajuntament.barcelona.cat/guia-comunicacio-inclusiva/

«Aquesta publicació s'ha elaborat amb el suport financer de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID), amb càrrec al projecte "Un món, 17 reptes. Apropant l'Agenda 2030 i els ODS a la comunitat educativa". Aquest contingut és responsabilitat exclusiva de la Fundació Vicente Ferrer i no reflecteix necessàriament l'opinió de l'AECID».